

УДК 616.89-008.19-036.8-02:.616.28-008.15]-07/-08

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ СКРИНІНГУ ТА ЛІКУВАННЯ
ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ СЕРЕД
ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ**

Шкробот С.І., Венгер О.П., Смашна О.Є., Несторович Я.М., Мисула Ю.І.,
Сас Л.М., Білоус В.С., Костіна О.О.
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України”

**IMPLEMENTATION OF THE PROGRAM FOR SCREENING AND
TREATMENT OF POSTTRAUMATIC STRESS DISORDER AMONG DEAF**

S. Shkrobot, O. Venger, Y. Nestorovych, O. Smashna, Y. Mysula, L. Sas,
V. Bilous, O. Kostina
I. Horbachevsky Ternopil State Medical University

У відповідь на наслідки військового і політичного протистояння в Україні нами було впроваджено елективний курс ПТСР для навчання медичних сестер бакалаврів та магістрів ННІ медсестринства. Наступним кроком у нашій роботі, ми спільно з канадійськими колегами, бачимо впровадження програми для скринінгу та лікування посттравматичного стресового розладу серед людей з вадами слуху. Існує значна різниця в клініці, перебігу ПТСР у групі глухонімих пацієнтів у порівнянні з пацієнтами з нормальним слухом. Тому, це питання потребує особливої уваги і поглибленого вивчення. На сьогоднішній день заплановано проведення ряду тренінг семінарів “Медико-психологічна допомога при синдромі посттравматичних стресових розладів для осіб з вадами слуху”, випущено посібник адаптований для людей не фахівців в галузі медицини, які працюють з даним контингентом.

Ключові слова: *посттравматичний стресовий розлад, травма, люди з вадами слуху, глухонімі.*

As response to the consequences of military and political confrontation in Ukraine, we have introduced an elective course for PTSD training nurses bachelors and masters. The next step in our work with Canadian colleagues in prevention and supervision of PTSD is the implementation of the program for the screening and treatment of PTSD among deaf people. There is a significant difference in the clinic of PTSD in group of deaf patients compared with patients with normal hearing. Therefore, this issue requires special attention and in-depth study. We planned a series of training seminars on "Medical and psychological assistance syndrome post-traumatic stress disorder for the deaf", released guide adapted for people not experts in the field of medicine.

Keywords: *PTSD, trauma, people with hearing disabilities, deaf.*

Військове і політичне протистояння, яке відбувається в Україні, змусила нас задуматися над вирішенням питання лікування посттравматичного розладу, адже ця проблема постала вже досить гостро в сучасності.

Нами було впроваджено елективний курс ПТСР для навчання медичних сестер бакалаврів та магістрів ННІ медсестринства.

Отримані знання та досвід з вивчення питання посттравматичного стресового розладу було втілено в програму елективного курсу “допомога хворим із посттравматичним стресовим розладом”, яка передбачає закріплення знань з психології, психіатрії, вивчення клінічних проявів посттравматичних стресових розладів, ознайомлення з додатковими та новими методами діагностики, принципами медикаментозного та немедикаментозного лікування, участю медичних сестер у профілактиці посттравматичних стресових розладів.

Запропонований курс допоміг краще розуміти і розпізнавати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і докладно ознайомив зі стратегіями надання допомоги пацієнтам із цим станом. Зміст курсу розроблено з урахуванням наукових досліджень і практичного досвіду. Він адресований фахівцям у галузі охорони здоров'я, що працюють з особами та пацієнтами, які мають ризик розвитку ПТСР; в яких уже діагностовано ПТСР; які намагаються подолати ПТСР; одужати від його наслідків.

Для розробки даного курсу викладачі кафедри неврології, психіатрії, наркології та медичної психології ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського», взяли активну участь у ряді заходів: Всеукраїнській науково-практичній конференції "Медико-психологічна та соціальна допомога в умовах надзвичайних ситуацій", конференції «Сестринська ініціатива – медсестри щодо полегшення психічної травми» - спільним проектом нашого

університету та Університету імені Грента МакЮена (Канада).

Реалізацію пілотного проекту «Сестринська ініціатива – медсестри щодо полегшення психічної травми» обговорено 22-23 лютого 2016 року на Всеукраїнському науково-практичному симпозиумі з міжнародною участю «Наукове обґрунтування запровадження заходів з медико-психологічної реабілітації при посттравматичному стрес-синдромі», що проходив в ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського».

В рамках імплементації даної навчальної програми в навчальний процес у нашому та інших навчальних закладах був проведений тренінг-семінар «Медико - психологічна допомога при синдромі посттравматичних стресових розладів», де викладачі та студенти мали можливість поглибити свої знання про ПТСР та ознайомитися з матеріалами курсу. В рамках тренінгу проведено масштабне показово-практичне заняття «Організація рятування і надання медико-психологічної допомоги постраждалим внаслідок вибуху газу в навчальному закладі».

Результатом проведеної роботи стало видання кафедрою неврології, психіатрії, наркології та медичної психології посібника про ПТСР, методичних рекомендацій для студентів та брошури для медсестер, волонтерів та родин постраждалих: «Надзвичайна ситуація: як допомогти?».

Наступним кроком у нашій співпраці була пропозиція канадійських колег впровадити програму діагностики та лікування ПТСР серед людей з вадами слуху. Нами було вивчено це питання, проведено огляд літератури.

На сьогоднішні день наслідки психологічних травм є достатньо добре вивченими серед осіб, що належать до основної частини суспільства, проте дуже мало відомо про наслідки травм у когорті глухонімих. Ця спільнота, як було відзначено Schein (1989), являє собою надзвичайно різноманітну групу, яка в значній мірі варіюється як в

демографічному плані (наприклад раси, етнічної приналежності, країни походження, релігії, статі та сексуальної орієнтації) так і в плані етіології та важкості проблем зі слухом (ступінь втрати слуху, тип, вік і причина втрати слуху) (Pedlee & Hamfris, 2005; Schein, 1989).

У глухонімих психологічні травми зустрічаються за життя частіше, ніж в середньому у популяції. Ці люди частіше страждають від поганого поводження з ними в дитячому віці, домашнього чи сексуального насильства. Останні дані свідчать про те, що ПТСР може бути найбільш поширеним діагнозом серед глухих психіатричних хворих (Black і Glickman, 2006).

Незважаючи на наявну інформацію про те, що у глухонімих пацієнтів темпи розвитку і ступінь вираженості ПТСР є вищим, у порівнянні з пацієнтами, які чують нормально, ми все ж досі детально не знаємо про особливості клініки та перебігу ПТСР у цієї категорії хворих, маловідомим є також те, яким чином симптоми ПТСР проявляються у глухонімих.

На жаль, у літературі немає жодних даних, що стосувалися б дослідження цього питання в Україні чи країнах пострадянського простору. В останні роки кілька таких дослідження були проведені в США. Одне з них “Симптоми Посттравматичного стресового розладу в глухонімих, що пережили травму” було проведено доктором Мелісою Андерсон. Інше дослідження впливу травми на глухонімих людей було проведене в 2012 році Свенном Щільдом та Констанс Даленберг.

У 2012 році у дослідженні травм серед глухих дорослих, понад дві третини повідомили про перенесений досвід дорожньо-транспортних пригод, несподіваних смертей близьких людей, фізичних знущань і стихійних лих (Schild & Dalenberg, 2012). Половина вибірки даного дослідження відповідали критеріям поточного ПТСР, що є вищим від середнього показника серед загального населення у США. Також, у цьому

дослідженні повідомлялося, що від 8% до 20% людей, які зазнали впливу травмуючих подій, розвивається ПТСР (Breslau та ін., 1998; Kessler, Sonnega, Bromet, Hughes, & Nelson, 1995; Kilpatrick та ін., 2013).

Однією з причин, що лежать в основі високого рівня ПТСР серед глухих людей може бути підвищена частота психологічних травм, пережитих цією групою населення (Anderson & Leigh, 2011; Francavillo, 2009; Harrell, 2011; Nosek et al., 2001; Pollard et al., 2014; Schenkel et al., 2014; Schild & Dalenberg, 2015). Інша можлива причина - це певні риси притаманні людям з обмеженими можливостями, які можуть зробити їх більш сприйнятливими до розвитку ПТСР в період після травми, такі як обмежена освіта, дефіцит мови, низький рівень соціальної підтримки, а також загальні недоліки виховання в дитинстві (Brewin, Andrews, & Valentine, 2000; Ozer, Best, Lipsey, & Weiss, 2008; Schild & Dalenberg, 2012).

Порівнюючи з загальною популяцією, наступні симптоми ПТСР у глухонімих пацієнтів зустрічаються частіше: надмірна настороженість (69% проти 53%), перебільшена реакція переляку (53% проти 45%), флешбеки (44% проти 36%) і пригнічений настрій (38% проти 31%) (Грін, 2003). Проте, найбільш відмінним є симптом психогенної амнезії, 31% глухонімих хворих на ПТСР не в змозі згадати ключові особливості їхньої травми і тільки 18% пацієнтів загальної групи повідомляють те ж саме (Green, 2003). Останні дослідження показують, що у глухих людей дисоціативні симптоми зустрічаються частіше, ніж у загальній популяції (Schild & Dalenberg, 2012b). Це, можливо, пов'язано з тим, що вони з дитинства відчують мовну депривацію та соціальну ізоляцію. Хоча остаточні твердження зараз не можуть бути зроблені, деякі фактори, які підвищують вразливість людини до травми, особливо поширені серед глухих осіб (Gallaudet Research institute, 2001; Gulati, 2003; Sullivan і ін, 1987). Так, наприклад, в науковій літературі описано що у глухих людей

міжособистісні травми розвиваються значно легше, ніж у людей, що добречують. (Sullivan & Nutson, 1998).

Отже глухонімі люди більш схильні до розвитку ПТСР ніж ті, що добречують і говорять. Така різниця може існувати через наявність підвищеного травмування людей цієї популяції.

Наведені дані свідчать про те, що існує значна різниця в клініці, перебігу ПТСР у групі глухонімих пацієнтів у порівнянні з пацієнтами з нормальним слухом. Тому це питання потребує особливої уваги і поглибленого вивчення в подальшому, а особливу увагу слід приділити дослідженню дисоціативної симптоматики у таких хворих.

На основі отриманої інформації, та розуміючи необхідність особливого підходу для роботи з даною категорією людей, нами було випущено версію посібника, адаптованого для не фахівців в галузі медицини які працюють з даним контингентом.

На сьогоднішній день заплановано проведення ряду тренінг семінарів “Медико-психологічна допомога при синдромі посттравматичних стресових розладів для осіб з вадами слуху”. Також важливим питанням є адаптація діагностичних шкал та опитувальників до мови жестів та тренінг спеціалістів, які будуть працювати безпосередньо з людьми з вадами слуху.

Отже, сучасні інновації в медичній освіті і науці вимагають нових підходів та поглядів на навчальний процес у вищих навчальних закладах. Реалії сьогодення потребують впровадження нового навчального курсу для скринінгу та лікування посттравматичного стресового розладу у людей з вадами слуху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волошин П.В., Марута Н.О. Діагностика, терапія та профілактика

медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах// Харків, 2014р.

2. Краснов В. Н. Психіатрія катастроф і надзвичайних станів та її розвиток в останньому десятиріччі.//Москва, 2009. – 2с.
3. Anderson, Melissa L., et al. "Symptom Patterns of Posttraumatic Stress Disorder among Deaf Trauma Survivors." *JADARA* 50.1 (2016): 3.
4. Anderson, M. L., Ziedonis, D. M., & Najavits, L. M. (2014). Posttraumatic stress disorder and substance use disorder comorbidity among individuals with physical disabilities: findings from the national comorbidity survey replication. *Journal of Traumatic Stress*, 27(2), 182-191. doi:10.1002/jts.21894
5. Black, P. A., & Glickman, N. S. (2006). Demographics, psychiatric diagnoses, and other characteristics of north American deaf and hard-of-hearing inpatients. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11(3), 303–321. doi: 10.1093/deafed/enj042.
6. Brewin, C. R., Andrews, B., & Valentine, J. D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(5), 748-766. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11068961>
7. Elfering, N.K. Semmer, S., & Grebner, D (2006). Work stress and patient safety: observer-rated work stressors as predictors of characteristics of safety-related events reported by young nurses, *Ergonomics*, 49, 457–469.
8. Fellingner, J., Holzinger, D., & Pollard, R. (2012). Mental health of deaf people. *Lancet*, 379(9820), 1037-1044. doi:10.1016/S0140-6736(11)61143-4
9. Ohre, B., Uthus, M. P., von Tetzchner, S., & Falkum, E. (2015). Traumatization in Deaf and Hard-of-Hearing Adult Psychiatric Outpatients. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 20(3), 296-308.

doi:10.1093/deafed/env013

10. Ozer, E. J., Best, S. R., Lipsey, T. L., & Weiss, D. S. (2008). Predictors of posttraumatic stress disorder and symptoms in adults: a meta-analysis. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, S(1), 3-36. doi:10.1037/1942-9681.S.1.3
11. Schild, S., & Dalenberg, C. J. (2012a). Psychoform and somatoform dissociation and PTSD in deaf adults. *Journal of Trauma & Dissociation*, 13(3), 361-376. doi:10.1080/15299732.2011.641711
12. Schild, Sven, and Constance J. Dalenberg. "Trauma exposure and traumatic symptoms in deaf adults." *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 4.1 (2012): 117.